Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2021, sp. zn. 5 Tdo 888/2021, ECLI:CZ:NS:2021:5.TDO.888.2021.1

Číslo: 31/2022

Právní věta:

I. Obviněný nesmí být nepřípustně nucen k využití tzv. konsenzuálních způsobů vyřízení trestních věcí (k dohodě o vině a trestu, prohlášení viny či označení nesporných skutečností), a to ani příslibem pro něj výrazně výhodnějšího rozhodnutí, než jakého by dosáhl, kdyby nevyužil takového postupu. Jinak by došlo k porušení zákazu nucení k sebeobvinění (*nemo tenetur se ipsum accusare*).

Před využitím tzv. konsenzuálních způsobů vyřízení trestních věcí jsou soudy povinny pečlivě zjišťovat jejich podmínky a především musí dbát, aby byla naplněna zásada materiální pravdy, která je i při takovém procesním postupu vůdčí idejí, na níž je postaven český trestní proces. To se v případě institutu označení nesporných skutečností (§ 206d tr. ř.) projevuje tím, že soud jej nesmí využít a upustit od dokazování skutečností označených stranami v jejich prohlášení, je-li s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti závažný důvod pochybovat o takových prohlášeních.

Nesporné skutečnosti ve smyslu § 206d tr. ř. musejí být jednoznačně identifikovány, a to jak ve vyjádřeních stran, tak v samotném usnesení soudu, jímž se upouští od dokazování takových skutečností. Je přípustné provést tuto identifikaci odkazem na jejich soupis obsažený ve spise (zpravidla na skutkovou větu žalobního návrhu v obžalobě).

II. Výrok o náhradě škody je třeba odůvodnit podobně, jako se odůvodňuje rozhodnutí v civilních věcech. Především je třeba takový výrok opřít o příslušné ustanovení hmotněprávního předpisu, z nějž vyplývá povinnost k náhradě majetkové škody, nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.08.2021

Spisová značka: 5 Tdo 888/2021

Číslo rozhodnutí: 31

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Adhezní řízení, Nesporné skutečnosti, Rozsudek, Zjišťování skutkového stavu věci

Předpisy: § 125 odst. 1 tr. ř.
§ 2 odst. 5 tr. ř.

§ 206d tr. ř.
§ 228 odst. 1 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Dotčená rozhodnutí:

Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, Tpjn 303/2012, uveřejněné pod číslem 21/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. 6 Tdo 763/2016, uveřejněné pod číslem 6/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2003, sp. zn. 5 Tdo 82/2003, uveřejněné pod číslem 20/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 2013, sp. zn. 5 Tdo 462/2013, uveřejněné pod číslem 32/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2019, sp. zn. 6 Tdo 1309/2019, uveřejněné pod číslem 39/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013, uveřejněný pod číslem 14/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2020, sp. zn.7 Tdo 1485/2019, uveřejněný pod číslem 51/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 11 Tz 64/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1400/2015

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 2. 2002, sp. zn. 3 To 87/2002, uveřejněný pod číslem 54/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 2337/16, N 135/86 SbNU 281

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného D. B. podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 11 To 103/2021, a rozsudek Okresního soudu v Kladně ze dne 9. 3. 2021, sp. zn. 1 T 11/2021. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal Okresnímu soudu v Kladně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.
Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Okresního soudu v Kladně ze dne 9. 3. 2021, sp. zn. 1 T 11/2021, byl obviněný D. B. uznán vinným zločinem porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle § 270 odst. 1, odst. 3 písm. a), b) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce jen „tr. zákoník“), za který mu byl podle § 270 odst. 3 tr. zákoníku uložen trest odnětí svobody v trvání 36 měsíců, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82

odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 36 měsíců. Podle § 70 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku mu byl dále uložen trest propadnutí věcí specifikovaných ve výroku o tomto trestu v odsuzujícím rozsudku. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byli poškození odkázáni se svými nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

2. Proti rozsudku soudu prvního stupně podal odvolání pouze státní zástupce, a to v neprospěch obviněného a toliko proti výroku o náhradě škody. Krajský soud v Praze o něm rozhodl svým rozsudkem ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 11 To 103/2021, tak, že podle § 258 odst. 1 písm. f), odst. 2 tr. ř. zrušil celý výrok o náhradě škody v rozsudku soudu prvního stupně a sám podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl následovně. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložil obviněnému povinnost zaplatit vyjmenovaným poškozeným obchodním společnostem jako náhradu škody stanovené peněžité částky a podle § 229 odst. 2 tr. ř. se zbytkem jejich nároků odkázal poškozené obchodní společnosti na řízení ve věcech občanskoprávních (v podrobnostech lze poukázat na výrokovou část napadeného rozsudku, který je stranám znám).

3. Uvedeného trestného činu se obviněný D. B. podle rozsudku soudu prvního stupně dopustil (zjednodušeně uvedeno) tím, že v období od 26. 8. 2017 do 9. 3. 2019 z místa svého bydliště v XY z popsaných počítačových sestav připojených do internetové sítě prostřednictvím poskytovatele internetových služeb pod uživatelskými účty XY, XY a XY neoprávněně umisťoval na filehostingové servery bez souhlasu nositelů autorských práv nejméně 3 502 souborů o celkovém objemu 14 980 485 MB (14 2865 terabajtů) dat, představujících audiovizuální díla podléhající ochraně podle zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce též jen „AZ“). Obviněný tak v rozporu s ustanovením § 12 odst. 4 písm. a), § 13 a § 80 odst. 2 písm. a) AZ vyráběl a šířil neoprávněné rozmnoženiny takových děl, které neoprávněně ve smyslu § 12 odst. 4 písm. f), § 18 odst. 2 a § 80 odst. 2 písm. e) AZ sděloval počítačovou sítí veřejnosti. V důsledku jednání obviněného si jím umístěná díla stáhli ostatní uživatelé v celkovém počtu 188 871krát. Podle závěrů soudu prvního stupně obviněný tak způsobil jednotlivým obchodním společnostem škodu vyčíslenou v peněžitých částkách následovně: A. škodu ve výši 55 220 Kč, B. S. F. D. škodu ve výši 5 115 Kč, B. M. P. škodu ve výši 156 530 Kč, B. škodu ve výši 4 010 765 Kč, C. škodu ve výši 195 965 Kč, F. E. škodu ve výši 62 150 Kč, F. F. C. škodu ve výši 3 740 Kč, H. E. škodu ve výši 166 705 Kč, H. C. E. škodu ve výši 126 280 Kč, M. B. škodu ve výši 3 920 895 Kč, U. škodu ve výši 660 Kč, a blíže neustanoveným poškozeným škodu ve výši 1 683 880 Kč, tedy celkovou škodu ve výši 10 387 905 Kč.

II.
Dovolání obviněného

4. Proti rozsudku odvolacího soudu podal obviněný D. B. prostřednictvím své obhájkyně dovolání, které opřel o dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

5. Nejprve dovolatel shrnul dosavadní průběh trestního řízení. Připomněl, že před zahájením hlavního líčení zaslal soudu prvního stupně obsáhlé vyjádření, v němž poukazoval na chybné výpočty znaleckého posudku při kalkulaci způsobené škody trestným činem. Protože u hlavního líčení vyplynulo, že poškození budou se svým nárokem na náhradu škody odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních, označil proto zjištěné skutečnosti za nesporné v souladu s ustanovením § 206a tr. ř., a to i přesto, že s tvrzenou výší škody nesouhlasil. Konstatoval, že pokud by tak neučinil (neprohlásil skutečnosti za nesporné), nebylo by možno poškozené odkázat na civilní řízení podle § 229 odst. 1 tr. ř., neboť by ve věci bylo nutno provádět další zdlouhavé a nákladné dokazování ke zjištění výše škody. Soud prvního stupně tak uznal obviněného vinným trestným činem porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle § 270 odst. 1, odst. 3 písm. a), d) tr. zákoníku, uložil mu trest a poškozené s nároky na náhradu škody odkázal na civilní řízení. Obviněný se vzdal práva na odvolání, stejně tak státní zástupce, který i přesto podal odvolání

proti výroku o náhradě škody. Z podnětu podaného odvolání státním zástupcem pak soud druhého stupně uložil obviněnému povinnost uhradit vyjmenovaným poškozeným peněžité částky na náhradu škody způsobené trestným činem. S tímto výrokem však obviněný nesouhlasí, neboť jednak škoda (v uváděné výši) nebyla prokázána, jednak se státní zástupce vzdal práva odvolání.

6. Pokud se podle dovolatele soudy nižších stupňů odmítly zabývat určením výše škody, byla porušena zásada presumpce neviny, neboť za situace, kdy výše škody nebyla v řízení prokázána a znalecký posudek k tomuto nebyl vyhotoven správně, neměla být přiznána. Nelze se jen spoléhat na doznání obviněného, když ze spisu vyplývá, že uvedenou škodu v této výši nemohl způsobit. Soudy nižších stupňů uvedené závěry o škodě nekriticky převzaly do svých rozhodnutí, čímž došlo podle názoru obviněného k naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jelikož rozhodnutí soudů nižších stupňů spočívají na nesprávném právním posouzení skutku a jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

7. Obviněný poukázal na konkrétní skutečnosti, proč podle něj nebyla výše škody správně prokázána. Vyjádřil své přesvědčení, že znalec při stanovení výše škody vycházel z chybných premis (počet stažení, extrémní dostupnost souborů, odměna pro půjčovnu filmů, nikoliv odměna pro autory, filmy na servery nahrávaly i jiné osoby apod.). Byla podle jeho názoru ignorována judikatura Nejvyššího soudu – usnesení ze dne 8. 10. 2014, sp. zn. 5 Tdo 171/2014, neboť škoda nebyla určena v souladu s právem.

8. Dále obviněný uvedl, že v jeho případě mohlo dojít k zániku trestnosti podle § 24 odst. 3 tr. zákoníku. Byť se tento zánik trestnosti vztahuje pouze na účastenství, tak se obviněný domnívá, že ho lze přiměřeně užít i na jeho věc. Podle názoru obviněného totiž jeho jednání lze posoudit jako účastenství na činech osob, které na datová úložiště nahrávaly stejné filmy, a dále následně přispívaly na stejná „warezová“ fóra. Jak plyne z výpovědi obviněného, filmy stahoval ze stejných serverů, odkud je nahrával, přičemž do filmů častokrát přidával titulky. Obviněný se pohyboval i na „warezových“ fórech, kde byly umístěné odkazy na stažení filmů. Touto činností si zvyšoval na komunitním fóru „hodnost“, a tedy svou jakousi internetovou prestiž. I když obviněný účastníky fóra osobně neznal, *de facto* s nimi při nahrávání filmů na datová úložiště spolupracoval (bez jednání druhého účastníka by nemohl film stáhnout, a tedy do něj nahrát titulky). Všechny tyto skutečnosti vedou podle obhajoby k závěru, že obviněný jednal jako účastník ve smyslu § 24 tr. zákoníku. Podle dovolatele byly také splněny obě podmínky podle § 24 odst. 3 tr. zákoníku pro zánik trestní odpovědnosti. Dobrovolně totiž upustil od trestné činnosti a odstranil nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákoníkem, neboť nahrané soubory odstranil ještě před domovní prohlídkou provedenou Policií České republiky. Obviněný upozornil, že na serverech existovaly totožné soubory nahrané od jiných uživatelů. Při ukládání trestu mělo být k této skutečnosti [podle § 39 odst. 7 písm. a) tr. zákoníku] přiměřeně přihlédnuto, jelikož obviněný nebyl jediný, kdo díla takto zveřejnil.

9. Dovolatel proto vyjádřil přesvědčení, že postup soudů nižších stupňů byl nezákonný, výkonem rozsudku odvolacího soudu může dojít k zásahu do jeho ústavně zaručených práv, a proto navrhl také odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí. Dále uvedl, že přiznaná výše škody, s níž od počátku nesouhlasil, je pro něj likvidační.

10. S ohledem na výše uvedené obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud „změnil“ napadený rozsudek soudu druhého stupně (případně i rozsudek soudu prvního stupně) tak, že se v plném rozsahu zprošťuje obžaloby, případně aby zrušil rozsudek odvolacího soudu, popřípadě i rozsudek soudu prvního stupně, a aby vrátil věc některému z těchto soudů k novému projednání a rozhodnutí.

III.
Vyjádření k dovolání

11. K dovolání obviněného se vyjádřil nejvyšší státní zástupce prostřednictvím státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství. Státní zástupce konstatoval, že se nelze dovoláním obviněného po věcné stránce zabývat, neboť je nepřípustné.

12. Zdůraznil, že dovolání představuje mimořádný opravný prostředek, který nelze podat proti jakémukoli pravomocnému rozhodnutí soudu, neboť není určeno k univerzálnímu přezkumu a k nápravě všech tvrzených vad. Dovolání lze podat výhradně proti taxativnímu výčtu rozhodnutí ve věci samé, který je předvídán v § 265a odst. 2 písm. a) až h) tr. ř. Dovolání obviněného bylo v posuzované věci podáno proti rozsudku odvolacího soudu, kterým tento soud jen na podkladě odvolání státního zástupce, podaného v neprospěch obviněného, podle § 258 odst. 1 písm. f), odst. 2 tr. ř. zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, jímž byli poškození podle § 229 odst. 1 tr. ř. odkázáni s uplatněnými nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních, a podle § 259 odst. 3 písm. b) tr. ř. znovu o jejich nárocích rozhodl ve smyslu § 228 odst. 1 tr. ř., resp. § 229 odst. 2 tr. ř. Rozsudkem odvolacího soudu nebylo rozhodováno o vině a trestu obviněného, neboť tyto výroky nabyly právní moci již v řízení před soudem prvního stupně. Ve vztahu k výrokům o vině a trestu se obviněný i státní zástupce vzdali práva odvolání. Rozsudek, kterým odvolací soud rozhodl výlučně na podkladě odvolání státního zástupce tak, že rozsudek soudu prvního stupně zčásti zrušil, a to pouze ve výroku o náhradě škody, a sám ve věci znovu rozhodl o náhradě škody, není rozsudkem, jímž byl obviněný uznán vinným a uložen mu trest, popřípadě ochranné opatření nebo bylo upuštěno od potrestání. Předmětem rozhodování Krajského soudu v Praze nebyla otázka viny nebo trestu, ale rozhodnutí o nároku poškozených. Státní zástupce vyjádřil své přesvědčení, že napadený rozsudek nelze považovat za rozhodnutí ve věci samé ve smyslu § 265a odst. 2 písm. a) tr. ř.

13. Z uvedených důvodů proto státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného jako nepřípustné podle § 265i odst. 1 písm. a) tr. ř.

IV.
Posouzení přípustnosti a důvodnosti dovolání

a) Přípustnost dovolání

14. Nejvyšší soud nejprve posuzoval, zda je dovolání přípustné, vědom si taxativního výčtu rozhodnutí v § 265a odst. 2 tr. ř., jež lze napadnout dovoláním, jak na ně upozorňoval státní zástupce ve svém vyjádření k dovolání, jemuž lze obecně dát za pravdu. V daném případě jde ovšem o velmi specifický případ. Odvolací soud sice výrok o vině nepřezkoumával, avšak podle názoru Nejvyššího soudu tak učinit měl podle § 254 odst. 2 tr. ř., jak bude rozvedeno níže, proto výtka nepřezkoumání viny odvolacím soudem může být též součástí dovolacích námitek. Nejvyšší soud totiž má za to, že v tomto konkrétním případě obviněný mohl napadnout dovoláním rozsudek soudu druhého stupně, byť ten rozhodoval na základě odvolání podaného pouze státním zástupcem, a to v neprospěch obviněného do výroku o náhradě škody. Provedenou analogií *in favorem defensionis* dospěl dovolací soud k závěru, že tak obviněný mohl učinit (i za této specifické situace), jak bude rozvedeno dále, neboť šlo *de facto* o rozhodnutí podle § 265a odst. 2 písm. h) tr. ř. (zčásti za užití rozhodnutí pod č. 14/2005 Sb. rozh. tr.). Nejvyšší soud je v tomto případě přesvědčen, že odvolací soud měl za dané situace (rozvedené níže) povinnost přezkoumat podle § 254 odst. 2 tr. ř. rovněž správnost výroku o vině (viz rozhodnutí pod č. 20/2004 a č. 54/2002-II. Sb. rozh. tr.), neboť vytýkané vady měly svůj původ ve výroku o vině. Státní zástupce svým odvoláním napadal vadný výrok o náhradě škody v rozsudku soudu prvního stupně, který neuložil obviněnému povinnost nahradit škodu, ač ta byla součástí skutkových zjištění obsažených ve skutkové větě výroku o vině rozsudku soudu prvního stupně (přitom bylo zřejmé, že obviněný po celé trestní řízení zpochybňoval takto vypočtenou škodu a především nechtěl, aby bylo mu uloženo ji nahradit). Pokud by ale ke svému rozhodnutí odvolací soud nepřistoupil ryze formalisticky a nepřiznal poškozeným nárok na náhradu škody jen proto, že

mu takovou povinnost ukládá ustanovení § 228 odst. 1 tr. ř., ale skutečně by rozsoudil spor, zda má obviněný zaplatit určitou částku poškozeným, v jaké výši ji má zaplatit, zda jde o škodu, nemajetkovou újmu či bezdůvodné obohacení, podle jakého hmotněprávního ustanovení je možné uložit obviněnému takovou částku k zaplacení, musel by se nutně zabývat i tím, zda skutečně obviněný v dané výši popsané ve skutkové větě výrokové části takovou škodu také svým jednáním poškozeným způsobil, tedy musel by přezkoumat z tohoto důvodu podle § 254 odst. 2 tr. ř. i výrok o vině, což však odvolací soud zjevně neučinil (alespoň se o tom ve velmi stručném odůvodnění svého rozhodnutí nezmiňuje). Kdyby ovšem odvolací soud přezkoumal výrok o vině z pohledu vytýkaných vad chybného výroku učiněného v adhezním řízení i výrok o vině, musel by dospět k závěru, že byl učiněn na základě chybného procesního postupu soudu prvního stupně, který nedostál své úloze nestranného soudu, akceptoval bez výhrad vadný popis skutku obsažený v obžalobě, ač obviněný upozorňoval na některé vady, a přiměl obviněného k prohlášení nesporných skutečností, přičemž nedostál své povinnosti chránit základní zásady, jimiž je trestní řízení ovládáno, jak bude zmíněno níže.

15. Dále je třeba poznamenat, že provést přezkum napadeného rozsudku (včetně jeho výroku o vině) z podnětu odvolání toliko státního zástupce podaného v neprospěch obviněného může a má odvolací soud nejen v neprospěch obviněného, ale i v jeho prospěch. To vyplývá ze stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 303/2012, publikovaného pod č. 21/2013 Sb. rozh. tr.: „Odvolací soud může na podkladě odvolání podaného státním zástupcem pouze v neprospěch obviněného zrušit nebo změnit napadený rozsudek soudu prvního stupně nejen v neprospěch obviněného, ale i v neprospěch a ve prospěch obviněného a také výlučně v jeho prospěch. Takovému rozhodnutí nebrání ani skutečnost, že obviněný se po vyhlášení rozsudku výslovně vzdal odvolání (§ 250 odst. 1 tr. ř.). Rozhodnout ve prospěch obviněného může odvolací soud pouze za splnění podmínek uvedených v ustanoveních § 254 odst. 1, 2, 3 tr. ř. a § 258 a § 259 tr. ř. V odůvodnění rozhodnutí musí takový postup řádně odůvodnit.“ Požadavek zákazu změny k lepšímu ve vztahu k obviněnému na základě odvolání státního zástupce podaného v neprospěch obviněného (zvláště, pokud by si obviněný nepodal odvolání), neodpovídá zásadám trestního řízení, ani postavení a úkolům státního zástupce a v konečném důsledku ani principu spravedlnosti, který musí ovládat rozhodování soudu v trestním řízení; zásahy do těchto principů jsou možné jen na základě zákona a v souladu s ním; v zásadě by takovým jednostranným přístupem byl narušen i účel trestního řízení (§ 1 odst. 1 tr. ř.), kterým je nade vši pochybnost především snaha náležitě zjistit trestné činy a podle zákona jejich pachatele spravedlivě potrestat (viz k tomu usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2012, sp. zn. 5 Tdo 1039/2012).

16. Lze tedy shrnout, že odvolací soud měl postupovat podle § 254 odst. 2 tr. ř. a přezkoumat i výrok o vině a ve spojení s § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. pro podstatnou procesní vadu, ale též z dalšího důvodu podle § 258 odst. 1 písm. c) tr. ř., jak bude rozvedeno dále, zrušit rozsudek soudu prvního stupně. Proto ohledně přípustnosti podaného dovolání dospěl Nejvyšší soud k závěru, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení, tedy, že dovolatel byl oprávněn i v tomto (výjimečném) případě podat dovolání. Dále se zabýval otázkou povahy a opodstatněnosti uplatněných námitek ve vztahu k označenému dovolacímu důvodu.

b) Obecně k dovolání obviněného

17. Proti rozhodnutí soudu druhého stupně podal obviněný D. B. dovolání, o jehož přípustnosti bylo pojednáno výše, které opřel o dovolací důvod podle § 265b odst. l písm. g) tr. ř.

18. Nejvyšší soud považuje za potřebné nejprve obecně uvést, že dovolání je svou povahou mimořádným opravným prostředkem, který na rozdíl od odvolání či některých jiných opravných prostředků není možné podat z jakéhokoli důvodu, ale jen z některého z taxativně vymezených dovolacích důvodů podle § 265b odst. l písm. a) až l) tr. ř., resp. podle § 265b odst. 2 tr. ř. Podání

dovolání z jiného důvodu je vyloučeno. Přitom nestačí, aby zákonný dovolací důvod byl jen formálně deklarován, ale je třeba, aby námitky dovolatele svým obsahem takovému důvodu odpovídaly. Zároveň Nejvyšší soud ctí judikaturu Ústavního soudu a připomíná stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 4. 3. 2014, sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14, publikované ve svazku 72 na s. 599 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, dále např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. II. ÚS 3142/12, publikovaný ve svazku 72 pod č. 40 na s. 471 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, podle kterého se dovolací řízení v žádném svém stadiu nenachází mimo ústavní rámec pravidel spravedlivého procesu vymezeného Úmluvou a Listinou (viz za všechny též nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 669/05 ze dne 5. 9. 2006, publikovaný ve svazku 42 pod č. 156 na s. 275 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu).

19. Na úvod je třeba uvést, že řada námitek obviněného se naprosto míjela s uplatněným dovolacím důvodem uvedeným v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., řada těchto námitek pak byla zjevně neopodstatněná (např. posouzení jednání obviněného jako účastenství, jehož trestnost dokonce podle obviněného měla zaniknout). Také je možno připomenout, že výslednou situaci, proti které nyní obviněný brojí svým dovoláním, si vlastním nevhodným procesním postupem do značné míry způsobil obviněný sám, ač byl po celou dobu řízení před soudem právně zastoupen obhájcem. Přesto všechno v zájmu zachování práva na spravedlivý proces, práva na obhajobu, dodržení základních procesních zásad, jimiž je trestní řízení ovládáno, respektu k publikované judikatuře i k právní jistotě všech subjektů na tomto řízení zúčastněných, přistoupil Nejvyšší soud k přezkumu nejen napadeného rozhodnutí, ale též procesního postupu jemu předcházejícího. Na tomto základě pak dospěl k závěru, že rozhodnutí soudů nižších stupňů nemohou obstát a je třeba je zrušit, věc vrátit soudu prvního stupně k provedení nového řízení nezatíženého podstatnými procesními vadami, jehož výsledkem bude spravedlivé rozhodnutí ve věci samé.

20. Nesprávné právní posouzení skutku, které ve svém dovolání v rámci dovolacího důvodu obviněný (s určitou mírou benevolence) uplatnil, spočívalo ve zpochybnění naplnění znaku škody. Znak škody měl odraz jednak v právní kvalifikaci skutku, neboť jde o okolnost zvlášť přitěžující, kterou je podle § 270 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku podmíněno použití vyšší trestní sazby, jednak ve výsledku i ve výroku o náhradě škody v adhezním řízení. V tomto ohledu šlo o námitky odpovídající uplatněnému dovolacímu důvodu. Obviněný v této spojitosti sice důvodně (nicméně mimo rámec uplatněného dovolacího důvodu) zpochybňoval též procesní postup zvolený soudem prvního stupně, při utváření závěru o výši škody. Obviněný zpochybňoval výši škody po celou dobu řízení, proto tato okolnost nemohla být označena za nespornou ve smyslu § 206d tr. ř.

c) K procesnímu postupu orgánů činných v trestním řízení v této věci

21. Nejvyšší soud na tomto místě nejprve pro přehlednost poukáže na procesní postup v tomto řízení počínaje podáním obžaloby s upozorněním na jednotlivá pochybení orgánů činných v trestním řízení, která pak budou níže rozvedena.

22. Státní zástupce ve věci podal k soudu prvního stupně dne 21. 1. 2021 obžalobu pro zločin porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle § 270 odst. 1, odst. 3 písm. a), b) tr. zákoníku, aniž by náležitě v souladu s judikaturou vymezil skutek tak, aby nemohl být zaměněn s jiným (viz níže), při stanovení výše škody přitom vycházel ze znaleckého posudku, který za tím účelem opatřil (k jeho nedostatkům viz dále). K této obžalobě se na výzvu soudu s poučením vyjádřil prostřednictvím své obhájkyně obviněný podáním ze dne 22. 2. 2021, v němž především zpochybňoval výši škody obsaženou v obžalobě s poukazem na relevantní judikaturu Nejvyššího soudu.

23. Soud prvního stupně poté nařídil ve věci hlavní líčení na den 9. 3. 2021. V něm pak státní zástupce přednesl obžalobu, upozornil na dřívější návrh obviněného na uzavření dohody o vině a

trestu v přípravném řízení, k čemuž nedošlo, protože obviněný nesouhlasil s výší škody stanovenou znalcem a akceptovanou státním zástupcem. Po přečtení písemného vyjádření zástupce poškozených obchodních společností, že se připojují s nárokem na náhradu škody k trestnímu řízení, předsedkyně senátu podle protokolu poučila obviněného podle § 206a tr. ř., následně přerušila hlavní líčení za účelem porady obviněného s obhájkyní o vyjádření (obsah diskuze během tohoto přerušení v tomto směru již není zaznamenán, ale z dalších pasáží protokolu je zjevné, že nešlo o pouhou poradu obviněného s obhájcem, protože po rozhodnutí o pokračování v hlavním líčení navázal na svou předchozí řeč státní zástupce s novým návrhem a vyjádřil stanovisko, že by nesouhlasil s tím, pokud by obviněný byl sice uznán vinným a byl mu uložen trest, nicméně došlo by k odkázání poškozených na řízení ve věcech občanskoprávních). Zjevně tak probíhalo jakési dohadovací řízení mezi obviněným, obhájcem a zřejmě též soudem, ač ten by se do tohoto procesu zapojovat neměl, byla přitom předjednána varianta dalšího postupu, kterou soud zřejmě obviněnému přislíbil a skutečně také posléze využil. Poté obviněný prohlásil „veškeré skutečnosti zjištěné v přípravném řízení a vyplývající z obžaloby za nesporné“ s tím, že nežádá jejich prokazování. Podobně to učinil i předtím státní zástupce.

24. Soud prvního stupně pak podle § 206d tr. ř. rozhodl, že se upouští od dokazování skutečností, které státní zástupce a obviněný prohlásili za nesporné, a to „všech zjištěných v přípravném řízení, vyplývajících z obžaloby a zjištěných dosud v řízení před soudem“. Z takového prohlášení přitom vůbec není jasné, o jaké skutečnosti jde (tak např. jen v otázce škody se v přípravném řízení zmiňovaly různé částky, jiné uplatňovali poškození, jiná byla ve znaleckém posudku, vůbec není jasné, co se mínilo skutečnostmi zjištěnými v řízení před soudem, před nímž do té doby nebyl proveden jediný důkaz, byly opět míněny „skutečnosti“ obsažené v podáních poškozených, zejména pokud jde o výše škod, které po obviněném žádali nahradit, nebo šlo o výše škod uvedených v obžalobě?). Takové označení nesporných skutečností je naprosto nedostatečné, vadné, navíc o nespornou skutečnost, o níž by nebyly důvodné pochybnosti, jak bude zmíněno níže, vůbec nešlo.

25. Soud prvního stupně pak neprováděl žádné dokazování a udělil stranám slovo k závěrečným řečem, v jejichž rámci obviněný prostřednictvím své obhájkyně znovu zopakoval, že nesouhlasí s výší škody. Přesto soud prvního stupně zcela nekriticky převzal petit obžaloby a obviněného ve shodě s ní uznal vinným, jak bylo rozvedeno shora. K dotazu předsedkyně senátu se pak obviněný vzdal práva odvolání, státní zástupce to učinil jen ohledně výroku o vině a trestu, ponechal si lhůtu ohledně výroku o náhradě škody (není tedy pravdou, jak tvrdil dovolatel, že by se zcela vzdal odvolání ohledně všech výroků).

26. Státní zástupce pak napadl rozsudek odvoláním v neprospěch obviněného, jímž žádal zrušit napadený rozsudek ve výroku učiněném v adhezním řízení a uložit obviněnému povinnost nahradit poškozeným škodu. K tomu se znovu obsáhle vyjádřil obviněný s tím, že nesouhlasí s výší škody.

27. Odvolací soud pak ve veřejném zasedání konaném dne 29. 4. 2021, aniž by ve věci provedl jediný důkaz, přisvědčil názoru státního zástupce a bez dalšího bližšího odůvodnění jen s odkazem na § 228 odst. 1 tr. ř. (který stanoví pouze procesní povinnost rozhodnout) přiznal poškozeným jednotlivé nároky na náhradu způsobené škody uvedené ve skutkové větě v rozsudku soudu prvního stupně. V odůvodnění svého rozhodnutí se nikterak nevypořádal s tím, zda výše škody byla správně zjištěna, nezabýval se ani jinými hmotněprávními předpoklady pro přiznání tohoto nároku a jeho rozhodnutí je v tomto ohledu prakticky nepřezkoumatelné.

28. Z uvedeného přehledu vyplývá souhrn celé řady na sebe postupně navazujících a v některých případech i podstatných procesních vad v postupu orgánů doposud činných v tomto trestním řízení, pro které rozhodnutí soudů nižších stupňů nemohou obstát, neboť nejsou spravedlivým výsledkem vadně vedeného trestního procesu. Vše ovšem počíná vadami nedostatečných skutkových zjištění, které orgány činné v trestním řízení, byť na ně obviněný opakovaně upozorňoval, zcela ignorovaly a

nedaly tak průchod zásadě materiální pravdy, která je přes zavedení konsenzuálních způsobů vyřízení trestních věcí stále výchozí základní zásadou, jíž je ovládán trestní proces (přitom i níže uvedená novela, kterou byly tyto způsoby v hlavním líčení připuštěny, s ní počítá a poskytuje jí ochranu).

d) K vadám skutkových zjištění o výši škody

29. Především je možno v daném trestním řízení orgánům činným v trestním řízení, zejména pak soudům, které mají rozhodovat nezávisle a nestranně, vytknout nekritické akceptování v přípravném řízení opatřeného znaleckého posudku z oboru ekonomika prof. Ing. V. S., CSc. Ač proti němu byly vznášeny relevantní námitky ze strany obhajoby, orgány činné v trestním řízení se jimi bezdůvodně odmítly zabývat. Z důvodů těchto výhrad by dokonce v hlavním líčení, pokud by v něm bylo prováděno dokazování, ani neměl být takový znalecký posudek přečten podle § 211 odst. 5 tr. ř., i kdyby s tím strany souhlasily (popřípadě souhlas obviněného byl presumován), protože rozhodně není možno konstatovat, že nejsou pochybnosti o správnosti a úplnosti tohoto posudku. Tím spíše není možno na takovém posudku, který dokonce doposud nebyl ani jako důkaz proveden, stavět výrok o vině, jako tomu bylo v dané věci. Aniž by Nejvyšší soud měl možnost znalce vyslechnout, již ze samotného písemného vyhotovení je patrné, že výhrady vznesené obviněným proti tomuto posudku v průběhu přípravného řízení i v řízení před soudem jsou zcela důvodné.

30. Pokud se postup znalce zjednoduší, je ve své podstatě založen na prosté matematické operaci spočívající v součinu dvou údajů, a sice počtu stažení audiovizuálních děl a znalcem odhadnuté průměrné ceny stažení jednoho filmu u on-line půjčoven či tzv. streamovacích služeb (dále zjednodušeně jen „streamovací služby“). Je třeba souhlasit s obviněným, že takový postup zjištění škody vůbec neodpovídá judikatuře Nejvyššího soudu, jak ji mimo jiné též znalec zmiňoval (ale neřídil se jí), neboť již v minulosti bylo konstatováno, že nikoli každý, kdo si stáhne zdarma nějaké dílo, by tak učinil i v případě, že by za něj musel zaplatit, naopak je třeba při stanovení výše ušlého zisku vycházet z toho, kolik by býval získal poškozený, nebýt jednání pachatele protiprávně zpřístupňujícího chráněná díla (viz rozhodnutí pod č. 39/2015 Sb. rozh. tr.). Dále je zcela důvodná výhrada obviněného, že znalec zaměňoval cenu za stažení jednoho díla a výši zisku poškozených obchodních společností, držitelů autorských práv, když i laikovi musí být jasné, že jde o dva zcela různé ekonomické ukazatele, že poskytovatelé streamovací služby (subjekty odlišné od držitelů autorských práv) celou získanou částku nepřeúčtovávají držitelům autorských práv, protože v ceně za stažení musí být zahrnuty i jejich nemalé provozní náklady, ale též jejich marže. Dále lze posudku vytknout, že je založen na zcela nepřezkoumatelném postupu, jakým znalec dospěl k závěru, že jedno stažení filmu stojí v průměru 55 Kč. K tomuto jedinému údaji, který má být hlavním přínosem opatřeného znaleckého posudku (protože jinak jde ve zbytku o rovnici s prostým součinem dvou členů, jak bylo zmíněno shora, tedy počtu stažení a odhadem stanovené průměrné ceny jednoho stažení, k níž není třeba žádné odbornosti, ale jde o prostý matematický úkon vyučovaný na základní škole), znalec nabídl přehled cen u některých vybraných poskytovatelů streamovacích služeb, pak ale některé nedůvodně vyřadil, přitom vůbec není jasné, jak ze zbývajících údajů o různých cenách dospěl k hodnotě 55 Kč za jedno stažení, když sám přiznával, že u celé řady služeb bylo možno filmy pořídit za částky výrazně nižší (nejnižší byla 17,30 Kč za jedno stažení). Ani postup spočívající v jakémsi zprůměrování cen na trhu by nemohl odpovídat tradičnímu postupu v trestním řízení založeném na prokázání minimální míry škody (vychází se z nejnižší ceny na trhu). Kromě toho takový paušální přístup není správný i z řady dalších důvodů, na něž doposud nebylo poukazováno. Sám znalec připouštěl, že ceny filmů u téhož poskytovatele streamovací služby mohou být rozličné, a to v závislosti na dalších faktorech (např. zda jde o novinku či starší film, jde o film v celosvětové distribuci, o film produkce amerických filmových studií, film evropský nebo dokonce tuzemský film, tzv. film artový, pro úzký okruh zájemců, festivalový atd.).

31. Je zjevné, že nějaké alespoň hrubší rozřazení filmů do různých cenových kategorií znalec ani

policejní orgán, resp. posléze státní zástupce či soud vůbec neprováděli, nevedli k tomu žádné dokazování, vůbec se nezabývali ani tím, zda některé z filmů, které měl obviněný umístit na uvedené servery, nebyly i oficiálně tehdy nabízeny zdarma ke stažení apod. V této spojitosti vzbuzuje největší pochybnosti závěr o způsobení škody neznámému držiteli autorských práv, který vůbec nebyl vyhledán, a to jen proto, že není zastupován Českou protipirátskou unií, přesto i jemu měla být způsobena škoda (ačkoliv není vůbec pozitivně zjištěno, že by to takto sám poškozený vnímal).

32. Uvedené ostatně souvisí i s tím, že vlastně ze žádného z doposud učiněných meritorních rozhodnutí není vůbec patrné ani to, čí autorská práva a umístěním jakého díla měla být obviněným porušena (jak bude zmíněno níže). Je proto z uvedených důvodů zcela nedostatečných skutkových zjištění zřejmé, že na základě zmíněného znaleckého posudku nebylo možno dospět k jakémukoliv závěru o výši škody. Toho si měl být vědom již státní zástupce, posléze i soud prvního stupně, nakonec i soud odvolací, protože řadu z těchto výhrad opakovaně uplatňoval i sám obviněný, těmito výhradami se doposud žádný orgán činný v trestním řízení nezabýval, ač to u všech byla jejich povinnost, jak bude zdůrazněno níže u výhrad jejich nesprávného procesního postupu.

e) K vadám formulace popisu skutku

33. V daném případě se totiž státní zástupce dopustil další podstatné procesní vady, na kterou nijak nereagoval ani soud prvního stupně, naopak ji převzal i do svého rozsudku, čímž nesplnil svou roli spočívající v kontrole správnosti a odůvodněnosti tvrzení obsažených v obžalobě, stejně tak na to nereagoval ani soud odvolací. Jak již bylo zmíněno, v obžalobě (a vlastně i předtím v usnesení o zahájení trestního stíhání) nebyla jednoznačně identifikována příslušná autorská díla, u nichž obviněný neměl respektovat autorská práva dalších subjektů.

34. Jde ale o zcela zásadní skutkovou okolnost, která musí být popsána ve výrokové části meritorního rozhodnutí, v případě státního zástupce v žalobním návrhu obžaloby (a to namísto některých zbytečných podrobností, které vůbec nenaplňují žádný ze znaků skutkové podstaty a ani skutek jinak blíže neidentifikují, jako je např. detailní označení jednotlivých komponent počítačové soustavy, prostřednictvím níž měl obviněný svůj čin spáchat – ty je třeba identifikovat jen v případě výroků těchto věcí se týkajících, jako je výrok o trestu propadnutí věci). Tento požadavek na identifikaci jednotlivých děl, držitelů autorských práv, do nichž tím mělo být zasaženo, vyplývá z ustálené judikatury Nejvyššího soudu, ovšem připouští se v případech velmi rozsáhlého soupisu takových údajů i odkaz obsažený ve výroku rozsudku na příslušnou část trestního spisu, kde je takový soupis obsažen – viz například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 3. 2014, sp. zn. 5 Tdo 120/2014, případně usnesení ze dne 18. 3. 2020, sp. zn. 5 Tdo 117/2020, přiměřeně též usnesení ze dne 9. 12. 2020, sp. zn. 5 Tdo 1231/2020. V každém případě je ale nezbytné pro zachování práva na obhajobu a práva na spravedlivý proces, aby obviněný po celou dobu trestního řízení věděl, do jakých práv jakým způsobem měl zasáhnout, aby se právě také mohl bránit zařazení určitých děl do takového soupisu s tím, že šlo o díla volná, u nichž nejsou majetková autorská práva chráněna.

35. Taková přesná identifikace je také nezbytná pro jednoznačné vymezení skutku tak, aby nemohl být zaměněn s jiným, je tak rozhodující pro zachování jeho totožnosti, aby v budoucnu nemohl být obviněný znovu stíhán pro šíření týchž děl ve stejném období. Je tedy určující pro vytvoření překážky věci rozhodnuté (*exceptio rei iudicatae*) a pro zamezení porušení principu zákazu dvojího stíhání a odsouzení pro totéž (princip *ne bis in idem*). Tato zřetelná vada popisu skutku, jak na ni opakovaně upozorňuje ve své judikatuře i Nejvyšší soud, však nebyla soudem prvního stupně státnímu zástupci nijak vytknuta, naopak soud prvního stupně nekriticky a chybně převzal popis skutku z petitu obžaloby do enunciátu svého rozsudku.

f) K vadám procesního postupu při využití konsenzuálních způsobů vyřízení trestní věci

36. Dovolací soud připomíná, že s účinností od 1. 10. 2021 došlo zákonem č. 333/2020 Sb. k novelizaci mimo jiné i trestního řádu, do něhož byla též zavedena ustanovení § 206a až § 206d tr. ř. upravující tzv. konsenzuální způsoby řešení trestních věcí (a to s využitím prací na rekodifikaci trestního řízení). Tyto instituty (sjednání dohody o vině a trestu, prohlášení viny, označení nesporných skutečností) mají za cíl zrychlit trestní řízení, zjednodušit jej, případně i zcela vyloučit potřebu vést dokazování o skutečnostech, které lze označit za nesporné, v mezích, v jakých se strany na takovém postupu shodnou, nejsou-li zároveň důvodné pochybnosti o správnosti takového postupu. Posiluje se tak kontradiktornost trestního řízení (ve smyslu hledání pravdy a spravedlnosti) s ohledem na požadavky zrychlení trestního řízení, zásady hospodárnosti a v konečném důsledku také efektivity trestání a naplnění záměrů tzv. restorativní justice. Zároveň je však nutno mít na druhou stranu na paměti, že stále platí základní zásady trestního řízení, v tomto kontextu zejména zásada materiální pravdy (§ 2 odst. 5 tr. ř.), presumpce neviny a zásada vyhledávací, nežádoucí je též vytvářet na obviněného jakýkoliv nátlak, aby některý z konsenzuálních způsobů řešení trestních věcí využil, neboť takový postup by byl v rozporu s principem zákazu nucení k sebeobviňování (*nemo tenetur se ipsum accusare*) – blíže k potřebě dodržování základních zásad při využívání těchto institutů viz přiměřeně ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2263 a násl.

37. Orgány činné v trestním řízení by v žádném případě neměly rezignovat na zjištění skutečného stavu věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, a to ani tehdy, pokud by se na tom strany shodly. Jinými slovy nelze akceptovat cokoliv za nesporné skutečnosti, příp. za prohlášení viny či v rámci dohody o vině a trestu, a to jen proto, že mezi stranami existuje na tom konsenzus, ač je zřejmé, že to neodpovídá pravdě. První pojistkou, že nedojde k takovému nesprávnému konsenzu na něčem, co zjevně neodpovídá pravdě, je činnost státního zástupce, pro kterého též platí základní zásady, jimiž je ovládáno trestní řízení. Další pojistka je dána soudu prvního stupně, který zjevně nesprávný konsenzus nemá akceptovat – viz celou řadu pojistek, podle nichž nemá dosaženou dohodu o vině a trestu soud o ní rozhodující akceptovat – v § 314o odst. 1 písm. b), § 314p, § 314q odst. 3 tr. ř. (zejména k ověření stanoviska obviněného a znalosti důsledků), § 314r odst. 2 tr. ř. (k důvodům, proč dohodu o vině a trestu neschválí), na který mimo jiné odkazuje i § 206b odst. 3 tr. ř. K důvodům nepřijetí prohlášení viny viz § 206c odst. 5 tr. ř. (není-li v souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo zjistí-li závažné porušení práv obviněného v předchozím řízení, nemusí přijmout ani z dalších důvodů), v případě nesporných skutečností jde o § 206d tr. ř. (pokud není závažného důvodu o těchto prohlášeních pochybovat). Soud prvního stupně musí na podanou obžalobu nahlížet kriticky, to znamená, že již při předběžném projednání obžaloby nebo při jejím přezkoumání samosoudcem si musí ověřit, zda byly v přípravném řízení mimo jiné zjištěny základní skutkové okolnosti, bez kterých není možné v hlavním líčení rozhodnout, tedy musí zároveň ověřit, zda skutková tvrzení obsažená v petitu obžaloby mají svůj podklad v důkazech vyplývajících z důkazních prostředků opatřených v přípravném řízení.

38. Kromě zmíněných vad chybných skutkových zjištění ohledně škody údajně obviněným způsobené a nedostatečného vymezení skutku se soud prvního stupně ve svém procesním postupu dopustil též dalších hrubých procesních pochybení. Především vůbec nereagoval na výhrady obviněného vůči skutkovému popisu obsaženému v obžalobě, neposkytl tak ochranu základní zásadě tzv. materiální pravdy ve smyslu § 2 odst. 5 tr. ř., ač mu to ukládá i ustanovení o konsenzuálním způsobu vyřízení trestní věci, který byl v daném případě využit, a sice § 206d tr. ř. (soud může rozhodnout o upuštění od dokazování tzv. nesporných skutečností, pokud s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti není závažného důvodu o těchto prohlášeních pochybovat).

39. Vadný však byl již předcházející postup soudu prvního stupně, resp. předsedkyně senátu. Především z protokolu o hlavním líčení vyplývá, že při jeho přerušení došlo k jakési mimoprotokolární dohodě, že soudkyně uloží mírný trest na samé dolní hranici zákonné trestní

sazby, pokud obviněný nebude brojit proti výroku o vině, tento trest zjevně akceptoval i státní zástupce, nikoli však se soudem dohodnutý výrok o náhradě škody. Takový postup již hraničí se zapovězeným principem *nemo tenetur se ipsum accusare*, protože obviněný, kterému hrozil nepodmíněný trest odnětí svobody, pokud by nebyl tento trest uložen na samé dolní hranici zákonné trestní sazby (3 roky až 8 let), byl v podstatě nucen vzdát se svých výhrad proti formulaci popisu skutku se stanovenou vysokou škodou, ač s ní vůbec nesouhlasil, jak opakovaně zdůrazňoval. Jen na okraj lze v této spojitosti poznamenat, že v tomto směru byla zcela naivní představa obviněného, že by znak škody obsažený jen ve výroku o vině mu nebyl k tíži, pokud by poškození byli odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních, protože v těchto řízeních je civilní soud vázán výrokem odsuzujícího rozsudku v trestní věci, tj. včetně konstatování o způsobení škody v určité výši (viz k tomu § 135 odst. 1 o. s. ř. a stanovisko pod č. 22/1979 Sb. rozh. obč.).

40. Takové případy nepřípustného nátlaku na vůli obviněného při využívání konsenzuálních způsobů vyřizování trestních věcí zapovídá i judikatura Evropského soudu pro lidská práva (převážně k dohodám o vině a trestu, o níž tu však ve své podstatě materiálně do jisté míry šlo, byť formálně soud prvního stupně využil institut označení nesporných skutečností). Podle Evropského soudu pro lidská práva Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, u nás publikovaná pod č. 209/1992 Sb. (dále ve zkratce jen „Úmluva“), v zásadě nevylučuje, aby se dotčená osoba vzdala práva na soud, neboť takové vzdání se práva je výhodné jak pro dotčené osoby, tak pro státní orgány, podléhá však striktní kontrole. Právo na soud má v demokratické společnosti tak mimořádný význam, že je osoba nemůže ztratit jen proto, že přistoupila na mimosoudní dohodu, a proto vyžaduje Evropský soud pro lidská práva zvláště pozornou kontrolu takových opatření. Jednou z podmínek, kterou je v každém případě třeba splnit, je absence donucení. Jistá míra donucení pramení již ze samotné podstaty institutů o konsenzuálních způsobech vyřizování trestních věcí, při nichž je nabídkou za nižší trest požadováno doznání obviněného, nesmí zde však být velký nepoměr mezi tím, co obviněnému hrozí, pokud by se nedoznal, a postihem, který je mu výměnou za doznání nabízen. Na to Evropský soud pro lidská práva poukazoval v řadě svých rozhodnutí, v nichž precizoval požadavky na využití těchto procesních prostředků – viz zejména rozhodnutí Deweer proti Belgii z 27. 2. 1980 (série A č. 35, č. 69/03/75, zejména § 49 až § 51), Le Compte, Van Leuven a De Meyere proti Belgii z 23. 6. 1981 (č. 6878/75 a 7238/75, zejména § 59), Philip Hall proti Spojenému království z 19. 2. 2002 (č. 65327/01), Lutz proti Německu z 25. 8. 1987 (č. 9912/82) Babar Ahmad a další proti Spojenému království z 6. 7. 2010 (č. 24027/07 a další), či Sodadjiev proti Bulharsku z 5. 10. 2006 (č. 58733/00). Evropský soud pro lidská práva přitom konstatoval, že presumpce neviny je zárukou v individuálním zájmu obviněného, s níž sice může obviněný libovolně disponovat, tedy může se jí i vzdát, uzná-li vinu, nicméně při vzdání se práva na spravedlivý proces se všemi jeho atributy musí obviněný učinit prohlášení svobodně, a to jak výslovně, tak i mlčky, zároveň musí být jeho prohlášení jednoznačné, musí být předtím dostatečně informován a srozuměn s následky svého prohlášení, které musí být úředně zaprotokolováno, aby nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces. Více k tomu viz v odborné literatuře, například ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2265 a násl., REPÍK, B. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: ORAC, 2002, s. 97 a násl.; BERGER, V. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva. 1. české vydání. Praha: IFEC, 2003, s. 172; a především KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Praha: C. H. Beck, 2012, zejména s. 618, 780 a násl.

41. Této významné roli ochrany zákonnosti, spravedlivého procesu a spravedlivého posouzení věci však soud prvního stupně nedostál. Naopak se podílel na nepřípustném nátlaku na obviněného, ač bylo zjevné, že jeho vůle byla jiná, že s výší škody nesouhlasil, přistoupil na prohlášení skutečností za nesporné jen proto, aby dosáhl mírného potrestání, tedy mírného výroku o trestu, tj. podmíněnému trestu odnětí svobody, když mu reálně hrozil i trest odnětí svobody nepodmíněný, který by musel být využit, pokud by nebyl takový trest vyměřen na samé dolní hranici zákonné trestní sazby.

42. Soudu prvního stupně lze vytknout také ledabylý postup při poučení obviněného o možnosti využití konsenzuálních způsobů vyřízení trestních věcí, jakož i důsledků takového postupu.

43. Především ale soud prvního stupně jednotlivé skutečnosti, které snad měly být prohlášeny za nesporné, jednoznačně neidentifikoval. Jím užité formulace „veškeré skutečnosti zjištěné v přípravném řízení a vyplývající z obžaloby“, resp. „všech zjištěných v přípravném řízení, vyplývajících z obžaloby a zjištěných dosud v řízení před soudem“, jsou zmatečné, neurčité a nemohou být podkladem pro skutkové závěry přenesené do skutkové věty výrokové části rozsudku, a to i kdyby jinak mezi obviněným a státním zástupcem nebyl žádný spor o některém ze skutkových tvrzení státního zástupce obsažených v obžalobě, jako tomu bylo v této věci. Již shora bylo naznačeno, že jen o výši způsobené škody se do rozhodnutí soudu vedl spor, jiné částky uplatňovali poškození, jiná vyplývala ze znaleckého posudku, který ale důvodně zpochybňoval obviněný (viz výše). Vůbec není zřejmé ani to, co soud myslel skutečnostmi zjištěnými dosud v řízení před soudem, před nímž neprobíhalo žádné dokazování, a tedy nemohly být zjištěny ani žádné skutečnosti.

44. Institut označení nesporných skutečností je až ten třetí v pořadí (za dohodou o vině a trestu a prohlášením viny), pokud je mezi obviněným a státním zástupcem nejnižší míra konsenzu, o němž navíc nejsou důvodné pochybnosti, tento konsenzus se zásadně má vztahovat ke skutkovým tvrzením obsaženým v petitu obžaloby, a to buď všem, anebo jejich části, má být využíván tehdy, pokud obviněný nesouhlasí se státním zástupcem zcela ohledně viny (skutku i právní kvalifikace), trestu a případně ochranného opatření, a není namístě uzavřít dohodu o vině a trestu, resp. pokud nemůže prohlásit vinu podle § 206c tr. ř. (předpokladem je souhlas se skutkem i právní kvalifikací). K důvodům zavedení těchto institutů viz ŠÁMAL, P., ŘÍHA, J., STRYA, J. Odklony v justiční praxi. Trestněprávní revue č. 9/2019, s. 177 až 186, č. 10/2019, s. 202 až 206).

45. Pokud tedy soud prvního stupně nechá prohlásit strany určité skutečnosti za nesporné (není-li závažných důvodů o nich pochybovat) a následně chce upustit od dokazování takto označených nesporných skutečností, musí je jednoznačně identifikovat, tj. nejlépe je vyjádřit výslovně ve výroku svého usnesení učiněného podle § 206d tr. ř. Postačí však i jednoznačná jejich identifikace prostřednictvím odkazu na konkrétní pasáž obsaženou v trestním spisu, která je stranám známa a s níž se mohly seznámit, typicky na petit obžaloby (např. upouští se od dokazování všech skutečností obsažených ve skutkové větě v tzv. petitu obžaloby státního zástupce ze dne …, sp. zn. …, které strany prohlásily za nesporné). Není však možné založit výrok o vině na zcela nejednoznačném a zmatečném výroku, jako tomu bylo v této věci.

46. Především ale soud prvního stupně sám jen na základě znalosti spisu měl dospět k závěru, že o výši škody, jak byla tvrzena státním zástupcem v obžalobě, je více závažných důvodů pro pochybnosti, jak bylo rozvedeno shora, tedy vůbec neměl podle § 206d tr. ř. *in fine* akceptovat prohlášení stran této skutečnosti za nespornou a měl ve vztahu k této okolnosti provést dokazování, resp. vyzvat státního zástupce, aby tvrzenou výši škody prokázal. Jednak tato skutečnost (výše způsobené škody) nebyla nesporná, jednak by měl mít sám soud závažný důvod o ní pochybovat. Pokud by i přes upozornění, že zmíněným znaleckým posudkem nebyla prokázána, státní zástupce trval na správnosti svých tvrzení a na nich založené právní kvalifikaci, měl v tomto rozsahu uložit státnímu zástupci tento znak také prokázat. Nabízelo se ovšem i ponechání toliko jediného kvalifikačního znaku, pro který by i nadále šlo o zločin s trestní sazbou trestu odnětí svobody v rozpětí 3 roky až 8 let, a sice ponechání toliko kvalifikačního znaku v podobě spáchání činu ve velkém rozsahu ve smyslu § 270 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, přičemž písm. a) téhož odstavce by bylo zcela vypuštěno ve spojitosti s vypuštěním tvrzené škody ze skutkové věty (srov. k tomu rozhodnutí č. 39/2015 Sb. soud. rozh. tr.).

g) K chybnému postupu odvolacího soudu

47. K nápravě zmíněných vad skutkových zjištění, hmotněprávní kvalifikace i procedurálních vad nedošlo ani v řízení odvolacím, ač k tomu měl odvolací soud příležitost. Již shora bylo rozvedeno, že odvolací soud, který sice rozhodoval z podnětu odvolání státního zástupce podaného v neprospěch obviněného do výroku o náhradě škody, mohl a měl přezkoumat nejen tento samotný výrok, ale podle § 254 odst. 2 tr. ř. měl přezkoumat též výrok o vině, neboť oba výroky byly úzce provázány. Sám odvolací soud svůj nový výrok o náhradě škody odůvodnil vlastně jen tím, že výše škody je součástí skutkové věty výroku o vině, který nebyl opravným prostředkem napaden, a proto musel uvedený závěr o výši škody, jímž byl vázán, promítnout i do nového adhezního výroku. Odvolací soud se však opomněl zabývat ustanovením § 254 odst. 2 tr. ř., podle něhož lze přezkoumat i výrok odvoláním nenapadený, pokud v něm má vytýkaná vada svůj původ a pokud oprávněná osoba i proti němu mohla brojit odvoláním. Obě uvedené podmínky tohoto ustanovení byly splněny. Přitom odvolací soud není limitován tím, že státní zástupce podal odvolání v neprospěch obviněného, protože na podkladě takového odvolání může rozhodnout i ve prospěch obviněného (viz zmíněné stanovisko pod č. 21/2013 Sb. rozh. tr.).

48. Pokud by se odvolací soud seriózně zabýval rozhodováním v adhezním řízení a nepostupoval ryze formalisticky jen s odkazem na procesní normu (§ 228 odst. 1 tr. ř.), podle níž má takové rozhodnutí učinit, nebrání-li tomu však zákonné překážky, musel by dospět k závěru, že výrok o vině rozsudku soudu prvního stupně v části týkající se výše škody nemůže obstát. To by ovšem musel odvolací soud respektovat judikaturu Ústavního soudu (viz čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky), podle níž se na rozhodování trestních soudů v adhezním řízení musí klást stejné nároky jako na soudy civilní. Soud druhého stupně sice zcela změnil adhezní výrok rozsudku soudu prvního stupně, pro své rozhodnutí však neprovedl jediný důkaz, své rozhodnutí ani nijak neodůvodnil s oporou o hmotněprávní předpis, podle něhož by měl obviněný za škodu odpovídat, nezabýval se vůbec podmínkami takové odpovědnosti. Zcela rezignoval na náležité odůvodnění výroku o náhradě škody ve smyslu § 125 odst. 1 tr. ř., jeho rozhodnutí je tak nepřezkoumatelné. K náležitostem odůvodnění tohoto výroku viz z odborné literatury např. JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. Rozhodnutí ve věcech trestních. 4. vydání. Praha: Leges, 2018, zejména str. 346 a násl.; z bohaté judikatury lze odkázat například na nález Ústavního soudu ze dne 20. 10. 2009, sp. zn. II. ÚS 1320/08, publikovaný ve svazku 55 pod č. 218 na s. 47 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, anebo na nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2954/11, publikovaný ve svazku 64 pod č. 69 na s. 781 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu.

49. Nejvyšší soud tak dal dovolateli za pravdu v tom, že v dané věci došlo k chybnému hmotněprávnímu posouzení skutku, pokud bylo užito ustanovení § 270 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku o způsobení škody velkého rozsahu. Tento závěr soudy nižších stupňů učinily na základě procesního postupu, který byl v rozporu s celou řadou základních zásad ovládajících trestní řízení (zejména v rozporu se zásadou stíhání jen ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví zákon, s právem na obhajobu, principem oficiality, zásadou zjištění materiální pravdy, se zásadou vyhledávací, s právem na spravedlivý proces, se zákazem nucení k sebeobviňování atd.). Byť tedy šlo primárně o zpochybnění skutkového závěru, který ale měl svůj odraz v právní kvalifikaci, bylo třeba poskytnout obviněnému ochranu před zjevně nespravedlivým odsouzením a napadený rozsudek soudu druhého stupně i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně zrušit. V dalším řízení bude třeba nejasnosti ohledně výše škody jednoznačně rozptýlit, popř. se nechává orgánům ve věci dále činným na zvážení, zda není dostačující využití druhé z kvalifikačních okolností v podobě spáchání činu ve velkém rozsahu. Kromě toho bude mít soud prvního stupně znovu příležitost, aby ve spolupráci se státním zástupcem upravil popis skutku tak, aby byl jednoznačně identifikovatelný skutek, pro který je toto řízení vedeno a o němž má být meritorně rozhodnuto, jak bylo rozvedeno výše. Soud prvního stupně bude mít též příležitost napravit předchozí vadný procesní postup, který vedl k nespravedlivému rozhodnutí.

V.
Závěrečné shrnutí

50. Lze tak uzavřít, že námitky obviněného D. B. byly alespoň v části přípustné i důvodné. Nejvyšší soud na podkladě jím podaného dovolání přezkoumal zákonnost a odůvodněnost výroků napadeného rozhodnutí a zjistil, že v dané věci nemůže obstát jak rozsudek soudu druhého stupně, tak ani rozsudek soudu prvního stupně z celé řady důvodů, které byly zmíněny shora. Proto Nejvyšší soud k dovolání obviněného zrušil podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. jak napadený rozsudek odvolacího soudu, tak i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně, zároveň zrušil i všechna rozhodnutí na ně obsahově navazující, pokud zrušením pozbyla podkladu.

51. V následném trestním řízení je třeba napravit shora vytčená procesní pochybení a učinit kroky vyplývající z výše uvedených pasáží. Především bude třeba upravit skutkovou větu obsaženou v petitu obžaloby a posléze nekriticky převzatou soudem prvního stupně, a to v součinnosti se státním zástupcem. Jde především o identifikaci děl chráněných autorským právem, do kterého měl obviněný zasáhnout, označení skutečně těch filmů, které této ochraně podléhají. Pokud státní zástupce setrvá na tom, že činností obviněného byla poškozeným způsobena nějaká škoda, musí ji též bez důvodných pochybností prokázat. Soudy pak musí nestranně a nezávisle o podané obžalobě proti obviněnému rozhodnout, musejí přitom postupovat v souladu se základními principy, jimiž je ovládáno trestní řízení tak, aby výsledkem jejich postupu bylo spravedlivé rozhodnutí.

52. Nejvyšší soud dále považuje za vhodné doplnit své úvahy v naznačeném směru upozorněním na obecně závaznou judikaturu Ústavního soudu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky), který se k možnostem aktivního prokazování viny obviněného soudem bez náležité aktivity státního zástupce jako veřejného žalobce opakovaně vyjadřoval. V tomto směru lze odkázat zejména na nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07, uveřejněný pod č. 86/2008 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, v němž Ústavní soud uvedl: „Odsouzení pachatele trestné činnosti je v souladu s čl. 80 Ústavy České republiky primárně věcí státního zastupitelství. Je to tedy státní zastupitelství, kdo nese odpovědnost za to, aby soudu předložená trestní věc byla podložena procesně použitelnými důkazy potřebnými k rozhodnutí o vině a trestu v souladu s podanou obžalobou. Obecné soudy se proto nikdy nesmějí stavět do pozice pomocníka veřejné žaloby usilujícího rovněž o odsouzení, a nelze k takovému výkladu rolí těchto institucí dospět ani výkladem § 2 odst. 5 alinea ultima tr. ř. Posledně uvedené zákonné ustanovení totiž v souladu s ústavními principy spravedlivého procesu a z nich vyplývajícího rozvržení rolí jeho jednotlivých účastníků nutno vykládat tak, že je soud povinen doplňovat dokazování v rozsahu potřebném pro spravedlivé rozhodnutí, které nemusí být nutně odsuzující.“ Výtku neprovádění důkazů (např. ohledně zjištění, jak bylo nakládáno s účetnictvím) v řízení před soudem prvního nebo i druhého stupně je tak nutno primárně směrovat vůči státnímu zástupci, který by měl aktivně jím tvrzenou vinu před soudem prvního stupně prokazovat, na soudu potom je rozhodnutí, zda navržené důkazy provede, či v souladu s judikaturou týkající se tzv. opomenutých důkazů jejich provedení zamítne (k tomu srov. rozsáhlou judikaturu zejména Ústavního soudu, např. nález Ústavního soudu ze dne 12. 6. 1997, sp. zn. III. ÚS 95/97, nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 733/01, nález Ústavního soudu ze dne 10. 10. 2002, sp. zn. III. ÚS 173/02, nález Ústavního soudu ze dne 18. 11. 2004, sp. zn. III. ÚS 177/04, nález Ústavního soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. III. ÚS 3320/09, a mnohé další). Podobně je třeba připomenout i judikaturu Ústavního soudu týkající náležitého popisu skutku, jenž v nálezu ze dne 24. 4. 2006, sp. zn. I. ÚS 670/05, uveřejněném ve svazku 41 pod č. 88 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, uvedl, že péče o dokonalost popisu skutku náleží především aktivitě obžaloby, nikoli aktivitě soudu, který se odstraňováním takové vady podílí na prokazování viny obviněného, což rozhodně nelze chápat jako nestranné rozhodování o vině či nevině (byť je k tomu nucen trestním řádem v § 2 odst. 5 *in fin*e tr. ř.).

53. Nejvyšší soud dále připomíná, že podle § 265s odst. 1 tr. ř. jsou orgány činné v trestním řízení

vázány právním názorem Nejvyššího soudu vysloveným v tomto rozhodnutí o dovolání a jsou též povinny respektovat zákaz změny k horšímu (*reformationis in peius*) ve smyslu § 265s odst. 2 tr. ř.

54. Protože vady napadeného rozhodnutí zjištěné na podkladě důvodně podaného dovolání obviněného nebylo možno odstranit v případném veřejném zasedání dovolacího soudu, rozhodl Nejvyšší soud o tomto dovolání podle § 265r odst. 1 písm. b) tr. ř. v neveřejném zasedání.